

О. Шпак,
студентка,
С. Лук'ячук,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов та методики навчання,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ФОНЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Однією з ключових компетентностей, якими повинна володіти людина в ХХІ столітті, є спілкування іноземними мовами. Відповідно до Рекомендацій Ради Європи необхідно формувати справжню європейську свідомість громадян. А це передусім бажання зрозуміти представників різних країн та культур, неупереджене ставлення до них, розуміння спільних інтересів. Без знання іноземних мов цього неможливо досягти.

Важливим аспектом вивчення іноземної мови є оволодіння фонетичним матеріалом. Враховуючи труднощі, з якими зустрічається учень при оволодінні вимовою іноземної мови, велика кількість відомих педагогів вже звертали увагу на ефективність використання ігор в освітньому процесі. Почуття рівності, атмосфера зацікавленості і радості, почуття можливості виконання завдання дають можливість школярам побороти сором'язливість, яка іноді сильно заважає вільно використовувати іноземну мову. У грі непомітно запам'ятовується фонетичний матеріал, а разом з ним зміцнюється почуття впевненості в собі.

Проблема навчання іншомовного фонетичного матеріалу молодших школярів досліджувалась такими вітчизняними вченими, як О. Коломінова, С. Роман, С. Ніколаєва, В. Копилова, С. Бобир, В. Буренко, В. Редько, Л. Панова, І. Андрійко, С. Тазікова та багатьма іншими.

Гру найважливішим видом діяльності молодших школярів вважали видатні вітчизняні (В. Сухомлинський, А. Макаренко, К. Ушинський, Л. Виготський, С. Шмаков, Б. Блонський, С. Рубінштейн, Е. Ельконін, Г. Селевко, М. Богданович, П. Копосов, Л. Артемова) та зарубіжні педагоги (З. Фрейд, С. Шуман, Ж. Піаже). Британські фонетики А. Baker, М. Handcock, G. Kelly, S. Lloyd), які також не оминули увагою гру в методичних системах. Проте проблема використання ігрових технологій з метою оволодіння іншомовним фонетичним матеріалом ще не достатньо вивчена у вітчизняній методиці навчання іноземних мов.

Аналіз психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми використання ігрових технологій в процесі навчання іншомовного фонетичного матеріалу в початковій школі показав, що дитина оволодіває іноземною мовою легше ніж доросла людина, навчальна діяльність у початковій школі має специфічний зміст, що зумовлено особливостями формування та розвитку пізнавальних інтересів учнів, емоційно-вольової та мотиваційної сфери, своєрідним

характером діяльності та мовлення, особливостями поведінки [1: 40]. Фізіологи вважають, що існують біологічні годинники мозку, так само як існують у часі етапи розвитку залоз внутрішньої секреції дитини. Дитина молодшого шкільного віку – це фахівець у оволодінні мовленням. Після цього періоду мозкові механізми мовлення стають менш гнучкими і не можуть так легко пристосовуватись до нових умов [2: 217].

Ігрова діяльність є різновидом активної діяльності школярів, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, стосунками й мовою як засобом спілкування між людьми. Можливість опори на ігрову діяльність дозволяє забезпечити природну мотивацію мовлення іноземною мовою, зробити цікавими й усвідомленими навіть найелементарніші висловлювання. Гра у процесі вивчення іноземної мови органічно пов'язана з навчальною діяльністю і дозволяє закласти основи для формування основних компонентів навчання: вміння бачити мету й діяти відповідно до неї, вміння контролювати й оцінювати свої дії та дії інших учнів.

Ігрова діяльність на уроках іноземної мови має різну спрямованість: дидактичну (формування певних мовленнєвих умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності); виховувальну (виховання самостійності, формування певних позицій, співпраці, комунікабельності); розвивальну (розвиток уваги, мовлення, мислення, рефлексії, мотивації навчальної діяльності); соціалізувальну (залучення до норм і цінностей суспільства, адаптація до умов середовища, саморегуляція) [3: 321].

Надання дітям можливості багато рухатись не тільки співпадає з потребою віку, але й суттєво прискорює процес засвоєння іноземної мови. Адже фізична активність, за дослідженнями фізіологів, тісно пов'язана з мовленнєвою. Водночас це дозволяє дітям «скинути» зайву енергію, накопичення якої під час традиційного ведення уроку дається взнаки як порушенням дисципліни, так і вадами фізичного розвитку учнів молодшого шкільного віку [4: 93].

В сучасних підручниках, посібниках, як відомо, реалізуються різні засоби раннього шкільного навчання іноземного спілкування, зокрема: 1) моделювання життєвих ситуацій спілкування дітей з носіями мови, насамперед з їхніми іншомовними ровесниками; 2) моделювання мовленнєвої взаємодії тварин, а також людей з тваринами в ситуаціях з казковим сюжетом [5: 20].

Особливостями застосування ігрових технологій на початковому етапі вивчення іноземної мови вважаємо необхідність дотримання певних принципів та виконання важливих умов, за яких воно буде доцільним та ефективним. Це такі принципи, як принцип активності (активний вияв фізичних та інтелектуальних сил кожного гравця, починаючи з підготовки до гри, у процесі гри та в ході обговорення її результатів); принцип відкритості та доступності (вільна участь охочих, і будь-яка гра має бути простою та зрозумілою); принцип динамічності (гра як рух, розвиток, активна взаємодія в динаміці подій і явищ); принцип наочності гри (всі ігрові дії повинні бути відкритими в усіх виявах тієї чи іншої дійсності); принцип зацікавленості й емоційності гри (цікаві вияви ігрової діяльності); принцип індивідуальності (особисте ставлення

до гри, де розвиваються особистісні якості, є можливість для самовираження та самоствердження гравця); принцип колективності (спільний характер взаємопов'язаної та взаємозалежної ігрової діяльності, сприяє розвиткові товариських взаєностосунків, навчає мислити й діяти спільно); принцип цілеспрямованості гравця (єдність мети для гравця та його суперника; особисті цілі повинні збігатися із загальними цілями команди); принцип самодіяльності та самостійності гравця у грі (співвідношення між мірою самодіяльності та мірою самостійності); принцип змагання (заохочує до активної самостійної діяльності, мобілізує фізичні, інтелектуальні та духовні сили); принцип результативності (усвідомлення підсумків гри та ігрових дій як продуктивної творчої діяльності гравця й команди); принцип достовірності й повторюваності (ігри мають у своїй основі реальні моделі та ролі); принцип проблемності в грі (відображає сильне душевне хвилювання гравця в очікуванні успіху або поразки) [6].

Серед умов, які потрібно виконувати, такі: доступність змісту гри психологічним особливостям і віковим можливостям учнів початкової школи, їхньому навчальному досвіду, інтересам і потребам; відповідність змісту гри меті та завданням уроку; проведення ігор на основі ситуацій, які адекватні реальним ситуаціям спілкування; урізноманітнення видів дидактичної гри в навчальному процесі; використання ігор, які стимулюють мотивацію навчання, викликають в учнів інтерес і бажання вдало виконати поставлене завдання, сприяють удосконаленню їхніх фізіологічних якостей та адаптації до шкільного соціуму; створення на уроках доброзичливої, творчої атмосфери; організація навчальної співпраці вчителя й учнів на всіх етапах дидактичної гри; об'єктивні критерії оцінювання успішності ігрової діяльності школярів.

Оскільки учні молодших класів оволодівають іноземною мовою спочатку інтуїтивно, підсвідомо, мимовільно й цілісно, то навчання вимови слід починати не з опрацювання окремих звуків або елементів інтонації, а з організації елементарного усного іншомовного спілкування, насамперед в ігровій формі. У ході такого спілкування учні оволодівають цілими фразами, які вони сприймають спочатку з мовлення вчителя, тому їх вимова цілком залежить від вимови учителя. Це ставить високі вимоги до його вимови і дидактичного мовлення, інакше завдяки здатності учнів до точної імітації вони можуть оволодіти неправильними словесними і фразовими еталонами. З метою підтримки фонетично коректного сприйняття мовлення учитель може застосовувати спеціальні прийоми, а саме: зниження темпу і підкреслену чіткість свого мовлення, збільшення пауз, повтори, риторичні запитання тощо. Таким чином, завданнями першого року вивчення іноземної мови науковці вважають адаптацію учнів до нових інтонаційних моделей та ритмічних особливостей виучуваної іноземної мови, оволодіння ними слухо-вимовними словесними і фразовими стереотипами.

Починати формування фонетичного матеріалу учнів початкової школи фахівці рекомендують з рецепції і розпізнавання та репродукції інтонаційного і ритмічного малюнка мовлення, а вже потім переходити до розпізнавання звукових образів слів. Приклади вправ-ігрових прийомів:

- Емоційно-ігрова імітація: дітям пропонується повторити римований текст за вчителем різними голосами, наприклад як робот, папуга, розлючений собака, задоволений слон тощо.

- "Хоровод": учні промовляють разом з учителем рядки римованого тексту, рухаючись у колі, посилюють ритм притоптуванням і демонструють мелодику підніманням та опусканням рук.

- "Ритмічний паровозик"; учні стають один за одним "паровозом" і рухаються, промовляючи римований текст, підкреслюючи фразовий наголос стисканням і виштовхуванням кулачків.

- "Абетка Морзе": учні вистукують ритм і наголос вимовлених учителем окремих рядків тексту за допомогою олівця: наголошені слова довше і гучніше, ненаголошені — коротше й тихіше [7: 202-203].

Тож, за дотримання певних принципів і умов їх використання, ігрові технології можуть бути ефективними при навчанні фонетичного матеріалу учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под ред. Д. Б. Елькониной. – М., 1998. – С.34-47.

2. Пенфильд В., Робертс Л. Речь и мозговые механизмы. – Л.: Медицина, 1964. – С. 217.

3. Полонська Т. К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентісних засадах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/710774/1/%21%21%21Polonska_Primary_School_Game.pdf

4. Дронов В. В. Психологические и методические основы обучения иностранным языкам детей младшего возраста // Иностранный язык в школе. – М., 1985. – № 4. – С.93-95.

5. Паршикова Е. А. О некоторых особенностях организации коммуникативно-игрового обучения иностранному языку в начальной школе в условиях „кризиса 7 лет“ / Иноземні мови. - 2004. - № 4. - С. 38-42.

6. Пидкасистый П. И. Технология игры в обучении и развитии: учебное пособие / П. И. Пидкасистый, Ж. С. Хайдаров. — М.: РПА, 1996. — 269 с.

7. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2013. — 590 с.